

ERKEN DÖNEM ÜSTÜN POTANSİYELLİ ÇOCUKLARI KEŞFETME VE DESTEKLEMÉ

Yrd. Doç. Dr. Adile Gülşah Saranlı
TED Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

- Üstün yetenekli çocuğu tanılama ve gereken eğitimi sağlamada

• Erken tanılama!

• Erken destek !

• Erken eğitim!

- *Konunun odağında sürekli gelişen ve değişen bir yapıya sahip olan okul öncesi çocuğu bulunmaktadır.*

Dolayısıyla, bu gelişim döneminde yapılacak müdahalelerin çok titiz şekilde ve bu alana özgü pedagojiyi göz önüne alarak, çok ayrıntılı ve etik şekilde planlanmasını gerekli kılmaktadır.

Örnek Bir Vaka

Gülece, şu anda 5 yaşında. 2 yaşında iken tüm renkleri tanıyor, 10'a kadar sayabiliyor, yolda gördüğü trafik işaretlerini okuyabiliyor, alfabedeki tüm harfleri sesleriyle birlikte tanıyabiliyor ve 10 kelimeye kadar çıkabilen uzunlukta cümleler kurabiliyordu. Gülece şu anda 2 yaş 6 aylık ve cümlelerinin uzunluğu 11 kelimeye çıkmış durumda. Kurduğu cümlelere örnek olarak : “Dün satın aldığımız hikaye kitabında hangi hayvanların olduğunu şimdiden tahmin edebiliyorum.” verilebilir. Gülece’ye ilk kitabı o henüz 6 aylıkken alınmış ve alınır alınmaz da onun en çok ilgisini çeken uyarılardan biri haline gelmiş. Babasının kitaplığındaki Nallıhan Kuş Cennetinde görülebilecek kuşlarla ilgili yazılmış kitap en favori kitapları arasında. Ailesiyle bu bölgeye yaptığı ziyaret sırasında kitapta gördüğü bazı kuşların gerçeklerini tanıyıp isimlendirebilmiş. Tanıdığı kuş çeşitlerinin isimleri: İspinoz, su çulluğu, sarı kum kuşu. Şu anda 100 den fazla kitabı var ve hepsine de en değerli hazinesiymiş gibi özenle bakıyor.

- Gulece, şu anda 5 yaşında. 2 yaşında iken tüm renkleri tanıyor, 10'a kadar sayabiliyor, yolda gördüğü trafik işaretlerini okuyabiliyor, alfabedeki tüm harfleri sesleriyle birlikte tanıyabiliyor ve 10 kelimeye kadar çıkabilen uzunlukta cümleler kurabiliyordu. Gülece şu anda 2 yaş 6 aylık ve cümlelerinin uzunluğu 11 kelimeye çıkmış durumda. Kurduğu cümlelere örnek olarak : “Dün satın aldığımız hikaye kitabında hangi hayvanların olduğunu şimdiden tahmin edebiliyorum.” verilebilir. Gülece'ye ilk kitabı o henüz 6 aylıkken alınmış ve alınır alınmaz da onun en çok ilgisini çeken uyarılardan biri haline gelmiş. Babasının kitaplığındaki Nallıhan Kuş Cennetinde görülebilecek kuşlarla ilgili yazılmış kitap en favori kitapları arasında. Ailesiyle bu bölgeye yaptığı ziyaret sırasında kitapta gördüğü bazı kuşların gerçeklerini tanıyıp isimlendirebilmiş. Tanıdığı kuş çeşitlerinin isimleri: İspinoz, su çulluğu, sarı kum kuşu. Şu anda 100 den fazla kitabı var ve hepsine de en değerli hazinesiymiş gibi özenle bakıyor.

- Gülece'nin okulunda rehber öğretmen olduğunuzu hayal edin. Aşağıdaki soruları nasıl yanıtlardınız?

Gülece sizce üstün potansiyelli bir çocuk mu?

Gülece'yi tanılamaya alır mıydınız? Alırsanız hangi tanı kriterlerini kullanırdınız?

Kullandığınız tanı kriterlerinden hangileri Gülece gibi bir çocuk için daha çok önemli bir tanı kriteri olurdu? Neden?

Gülecenin okul öncesi öğretmenine onun eğitimiyle ilgili hangi tavsiyelerde bulunurdunuz?

Gülece'yi zihinsel ihtiyaçlarınının daha kolay karşılanacağı üst sınıflara yönlendirir miydiniz?

Onun için bireysel bir eğitim planı hazırlar mıydınız, peki bunu nasıl başarırdınız?

Gülece'yi sınıfındaki diğer arkadaşlarıyla nasıl sosyalleştirirdiniz?

Gülece'nin ailesine evde ona destek olabilmeleri için hangi önerileri getirirdiniz?

- Üstün potansiyelli okul öncesi dönem çocuklarını tanılamak ve eğitmek

OLDUKÇA ZOR BİR GÖREVDİR.

ERKEN YAŞLARDAKİ ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

- Erken gülümseme
- Anne veya temel bakım verenle diğerleri arasındaki ayrımı erken keşfetmesi;
- Alışılmadık uyanıklık ve merakı
- Erken yürüme
- Erken konuşma
- Alıcı dil gelişiminin erken ve hızlı olması
- Kitaplara ve erken okumaya erken ilgi
- Dilsel ve matematiksel her türlü sembol sistemlerinin erken kullanımı;
- Ölüm, adalet, ahlak gibi soyut konuların erken anlaşılması;
- Zihinsel gelişim evrelerine erken geçiş
- Erken ve olağanüstü bilgi depolama ve alma (hafıza)
- Bazen de ince motor becerilerin yaşından önce edinimi

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE ÜSTÜN POTANSİYELLİ ÇOCUKLAR İLE ÇALIŞIRKEN NEDEN ÇOK DİKKATLİ OLMALIYIZ?

- Okul Öncesi dönemdeki çocukların heterojen gelişimleri
- Eş Zamanlı Olmayan Gelişim

- Üstün potansiyel taşıyan okul öncesi dönem çocuklarını tanılamak için önerilebilecek
- tek bir ideal tanılama sistemi

YOKTUR !!!

NEDEN?

ÇÜNKÜ;

- Bu yaş grubu çocuklar için kullanılabilen bir tanılama sistemi

ANCAK

çocukların devam edeceği eğitim programının içeriği ve amaçları seçim kriterleriyle uyum gösteriyorsa başarıya ulaşabilir.

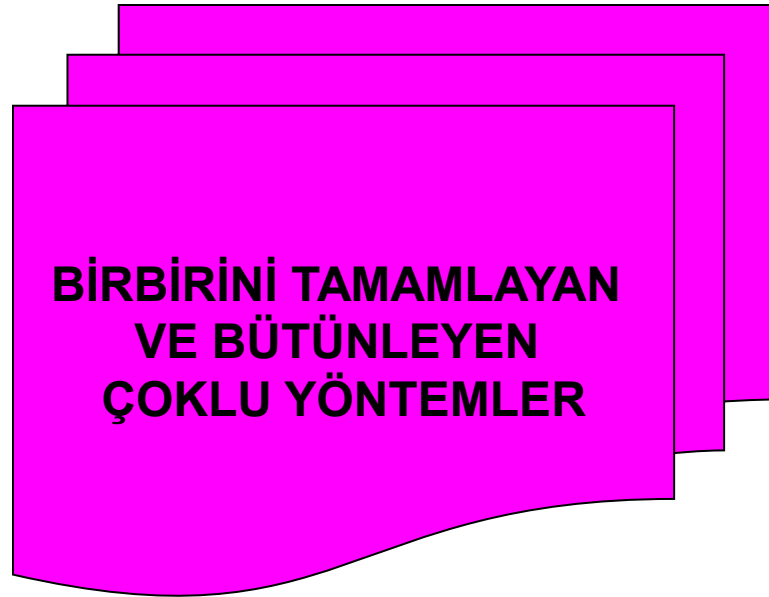
Örneđin;

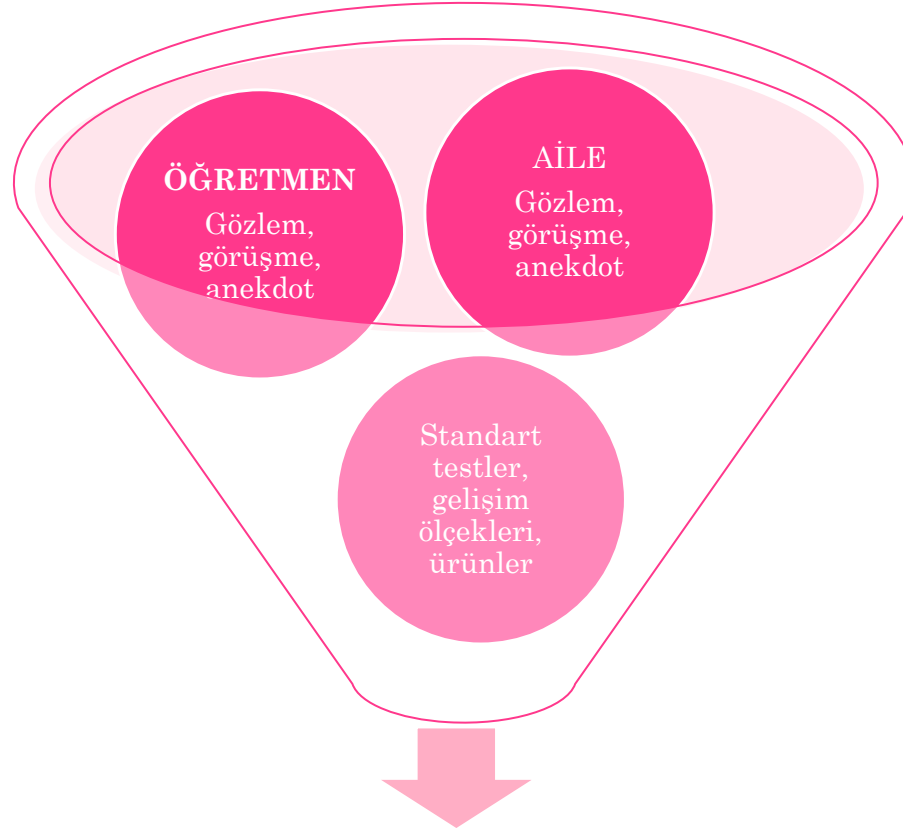
- Eđer eğitim programı;
- zihinsel ve akademik becerilerin gelişimini vurguluyorsa seçim kriterleri buna göre,
- yaratıcı becerileri veya sanatsal becerileri vurguluyorsa onlara göre olmalıdır.

- ÜSTÜN YETENEKLİ BİR ÇOCUĞUN DEĞERLENDİRMESİ;
- Anne babalar ve öğretmenlerden edinilen bilgilerin değerlendirilmesi,
- Direkt olarak çocuğun davranışlarının gözlemlenmesi
- Çocuğun yaratıcı ürünlerinin gözden geçirilmesi
VEYA
- Standart zeka ve gelişim testlerinin uygulanması, vb. pek çok şekilde yapılabilir.

Bu yaklaşımlardan her birinin güçlü ve zayıf olduğu yönler vardır.

- **En etkili tanılama sistemleri genellikle birbirini tamamlayan birden fazla yöntemin birleştirilmesiyle elde edilir.**

OKUL ÖNCESİNDE GELİŞİM DEĞERLENDİRMESİNDE EN ÖNEMLİ BİLGİ KAYNAKLARI

NEDEN ÜSTÜN YETENEKLİ VE ERKEN MÜDAHALE ?

- Gelişim potansiyelini en üst seviyeye çıkarmak
- Gelişimi tehdit eden riskleri ortadan kaldırabilmek

NEDEN ÜSTÜN YETENEKLİ VE ERKEN MÜDAHALE?

Öğrenme hızlarının ve ilgi alanlarının farklı oluşu

Aşırı duyarlılıkları

Eş zamanlı olmayan gelişim

PEKİ YA RİSKLER?????

- Eğitim programlarının ihtiyaçlarını karşılamaması riski,
- Ailelerinin ve eğitimcilerin yanlış yaklaşımları,
- Çocuğun ileriki yıllarda akademik başarısızlık yaşama ihtimali,
- Çeşitli düzeylerde sosyal- duygusal sorunlar yaşama durumu,
 - **En önemlisi yeteneğini saklama ya da yeteneğin gelişmemesi gibi istenmeyen durumlar**

Üstünlerde erken müdahaleye karşı olanların argümanları

a) Gelişimini zorla acele ettirmek ve zarar vermek

b) Standart zeka ve yetenek testlerinin bu yaş grubu için geçerliği

c) Yanlış etiket koymak

- VERİLEBİLECEK EĞİTİM HİZMETLERİNİN GECİKMESİ RİSKİ

ERKEN YAŞTAKİ ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR
TOPLUMDA EN AZ İLGİLENİLEN, EN AZ HİZMET
GÖTÜRÜLEN HATTA GÖRMEZDEN GELİLEN
ALT GRUPLARDAN BİRİ KONUMUNA DÜŞMEK

ERKEN YAŞTAKİ ÜSTÜN YETENEKLİLERE ERKEN MÜDAHALEDE TAVSİYE EDİLEN UYGULAMALAR

ERKEN YAŞTAKİ ÜSTÜN YETENEKLİLERE ERKEN MÜDAHALEDE TAVSİYE EDİLEN UYGULAMALAR

- Genel eğitim programı açısından erken müdahale
- Bireyselleştirilmiş eğitim programı açısından erken müdahale
- Program farklılaştırma açısından erken müdahale
- Öğrenme ortamları açısından erken müdahale
- Değerlendirme açısından erken müdahale

Bir erken dönem üstün potansiyelli çocuğun değerlendirme süreci

- Davranışsal Gözlemleri,
- Gelişim ölçeği (Denver II)
- Kontrol listesi
- Peabody Resim Kelime Testi
- Stanford Binet Zeka Testi
- Aile görüşmeleri
- Anekdöt kayıtları
- Öğretmen görüşmeleri

Aile

1-Rüzgarın ailesi çocuklarındaki erken gelişmeleri gözlemleyerek **kendiliklerinden danışmanlık** istemiş bir ailedir. Dolayısıyla direkt olarak çocuklarını aday göstermişlerdir.

2-Sonrasında üstün yetenekli çocukların tipik özelliklerini içeren bir **kontrol listesini** doldurmaları istenmiştir.

3-Rüzgarın gelişimsel farklılıkları tüm bu süreç sırasında daha da belirginleşmeye başlayınca bu sefer aileyle bireysel görüşmeler yapıp çocuklarının **belli becerilerde uzmanlaşıp uzmanlaşmadığı** sorularak daha derin bilgiler elde edilmiştir.

Öğretmen

1-Aileden Rüzgarın başarılarını ve ilgilerini tanımlayan **anekdotal bilgiler** edinilmiştir.

2-Okul öncesi öğretmenlerinden alınan bilgiler de Rüzgarın gelişimsel durumunun netleştirilmesinde oldukça etkili olmuş, önemli bilgiler vermiştir.

3-Hem öğretmeniyle hem de ailesiyle görüşülmeden önce üstün yetenekli çocukların **genel özellikleri üzerine kısa bilgilendirme** yapılmıştır.

Geçmiş Bilgiler-1

- Rüzgar değerlendirme sırasında 5 yaş 3 aylıktı ve ailenin tek çocuğuydu. Okumaya 3 yaşında başlamış. Annesi tarafından sessiz, içine kapanık, arkadaşı olmayan bir çocuk olarak tasvir edildi. Rüzgarın okul öncesi öğretmeni okulda davranış problemleri olduğunu ve diğer çocuklarla geçinemediğini belirtti.
- Anne ve babası tarafından ileri derecede düşünme ve problem çözme yeteneğine sahip olduğu belirtildi. Anne de baba da lise eğitim derecesine sahipler ve anne çalışmıyor. Baba tekniker, aile dükkanında elektrik işleriyle ilgileniyor. Ailesinin anlatımına göre Rüzgar dil ve motor gelişimi ile ilgili gelişim adımlarını erken başarmış.

- **Geçmiş Bilgiler-2**

- Değerlendirmeler yapılıyor iken bir yıl süredir anaokuluna devam etmekteydi. Öğretmeni onun parlak bir çocuk olduğunu fakat sınıfta diğer çocuklarla geçinemeyen onlara patronluk taslayan bir tavır sergilediğini söylüyordu. Annesi de babası da ve öğretmeni de Rüzgarın bilim, uzay ve doğa temalarına takıntılı şekilde ilgi duyduğunu belirttiler.
- Rüzgarın gıda alerjileri var ve bebekken kolik sorunu olmuş. Çoğu zaman konuştuğu hayali bir arkadaşı var ve önemli bir zamanını resim yaparak ve yapboz çözerek geçiriyor.

- **Geçmiş Bilgiler-3**

- Rüzgar anne babası tarafından bebekliğinde çok hareketli bir çocuk olarak tasvir edildi. Bebekken yalnızca 6 ila 8 saat uyuyormuş, ve 9 aylıkken yürümeye başlamış. Yürümeyi öğrendiği an itibariyle evde “çılgın” bir şekilde dolaşıyormuş. Dil ve motor gelişimi aşamalarından erken geçmişti.

Davranışsal Gözlemi

- Annesi Rüzgarın düşünce süreçlerinin diğer çocuklardan farklı olduğunu belirtti. Bir cevap ile hiçbir zaman yetinmiyor, hep daha fazla bilmek istiyormuş. Annesi sıklıkla Rüzgar için yetersiz hissediyor, onun sorularına yeterli açıklamaları verebilecek kadar zeki olmadığını düşünüyor.
- Ailelerinde daha önce kimse üstün yetenekli olarak tanılanmamış, lise eğitiminden fazlasını da tamamlamamış. Uzun bir dikkat süresi, karşısındakini memnun etmek için isteklilik ve verilen işleri tamamlamak için tutarlı bir çaba gözlemlendi.

Değerlendirme Sonuçları

- **Test-Sonuçları**

Rüzgar test sırasında son derece uyumluydu. Tutarlı bir şekilde çalışarak, alışılmışın ötesinde bir dikkat süresi sergiledi. Rüzgarın IQ's Stanford Binet testinde 165 çıktı. Zekâ yaşı 8 yaş iki ay ile takvim yaşının çok ötesindeydi.

- Rüzgârın güçlü yönleri dil, hafıza, uzaysal beceriler ve okuma alanlarındaydı. Kelime dağarcığı 9 yaş seviyesindeydi. Hafıza ve uzaysal beceriler ile ilgili konuların 9 yaş seviyesindeki kısımlarını tamamlayabilmişti. Okuma tanımada 9 yaş iki ay, anlamada ise 9 yaş 5 ay seviyesinde bir performans göstermişti.

Değerlendirme Sonuçları

- **Test-Sonuçları**

- Rüzgarın **Peabody** resim kelime dağarcığı testinde aldığı puan onu ilk %94'ün içinde gösterdi. Denver gelişim testinde de ince motor, dil ve kaba motor ve kişisel-sosyal gelişim alanlarında testin en yüksek seviyelerine ulaştı.
- Sonuç olarak; Rüzgarın dil gelişiminin, hafızasının ve neden-sonuç ilişkileri kurmadaki becerisinin çok üstün olduğu bununla birlikte sosyal duygusal gelişiminde, ince ve kaba motor gelişimde yaşıtlarından geride olduğu ortaya kondu.

Rüzgarı Destekleyici Erken Müdahale Adımları

- Gerçekleştirilen bu yoğun değerlendirme süreci sonunda Rüzgarın üstün yetenekli çocuklara özgü

- **«Eş Zamanlı Olmayan Gelişimi»**

özellikle Sosyal Duygusal Gelişim alanında gösterdiği netlik kazandı

- Onun için ailesi, öğretmeni ve araştırmacı tarafından **«Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı»** hazırlandı.

Rüzgarı Destekleyici Erken Müdahale Adımları

- Rüzgarın ailesinden ayrıca onun için hazırlanan “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı”na da destek olması istendi.
- Bunun dışında ailesinden okul müfredatını ve öğrenmeyi destekleyici yardımlar istendi, ve aile de hem kendileri hem de sınıflarındaki diğer ailelerin aile katılımı için yapabileceklerini görmeyi sağlayan bir aile listesi hazırladı.

Rüzgarı Destekleyici Erken Müdahale Adımları

- Listeye ismini yazdıran aileler çocuklara **alan** gezilerinde, aile eğitimleri ve toplantıları düzenlenmesinde , sınıf etkinliklerine yardım etmede, ve ilginç eğitsel materyaller bulmada yardımcı oldular.
- Sınıf ortamına hem Rüzgarın hem de diğer çocukların hayal gücünü ve yaratıcılığını destekleyecek daha fazla materyal ve malzeme çeşidi sınıfa getirildi böylece eğitim ortamınının hem Rüzgar hem de diğer çocuklar için daha da **zenginleştirilmesi** sağlandı.

Rüzgarı Destekleyici Erken Müdahale Adımları

- Ailesine ve öğretmenine üstün yetenekli çocukların özellikleri, ihtiyaçları ve özel durumlarına yönelik olarak birebir eğitim verildi.
- Bu yolla yani **Aile Eğitimi ve Öğretmen Eğitimi ve Desteklenmesi** yoluyla ASLINDA EN ÖNEMLİ erken müdahale adımı atılmış oldu.
- Aileye evde, öğretmene de okulda **Rüzgara davranış biçimleri, sorunları nasıl çözebilecekleri** konusunda da tutarlı şekilde ara görüşmeler yapılarak danışmanlık verildi.

- Rüzgarın akranları ve onunla ilgilenen yetişkinlerle arasındaki sosyal - kişisel ilişkilerin kalitesini artırmak için çeşitli erken müdahale önlemleri alındı. (ev, sınıf, okul, toplum vb.).
- Okul öncesi dönemde bulunan üstün yetenekli bir çocuk olan Rüzgar için yapılabilecek sosyal müdahalelerin başında kişiler arasındaki uygun etkileşimlerin geliştirilmesi ve uygun olmayanların tespit edilerek değiştirilmesi geldi.

Rüzgarı Destekleyici Erken Müdahale Adımları

- Bunun için Rüzgarın hangi konularda ve hangi kişilerle sosyal iletişim sıkıntıları yaşadığı gözlemler ve görüşmeler sayesinde tespit edildi.
- Genellikle çok da iyi olmadığı sosyal ilişkileri çözmek, oyun kurallarına uymak, söz kesmek ve bilmediği konularda dahi bildiğini söyleyip bunda ısrarcı olmak gibi özelliklerinin olduğu görüldü.

Rüzgarı Destekleyici Erken Müdahale Adımları

- Rüzgarın duygularının ve kişilik özelliklerinin hem ailesi hem öğretmeni tarafından farkına varılması sağlandı.
- Bunun için aile ve öğretmen eğitimleri sırasında **Rüzgar için yapılan değerlendirmelerin sonuçları ayrıntılarıyla** paylaşıldı.
- Okulda **işbirlikli öğrenmeyi destekleyecek küçük grup aktiviteleri daha çok dizayn edilmeye** başlandı.

Rüzgarı Destekleyici Erken Müdahale Adımları

- Hem evde hem de okul ortamında zihinsel olarak Rüzgarı uyarabilecek yetişkinler çocuğun hayatına dahil edildi ve bilgi açısından daha zengin bir ortam oluşturuldu.
- Rüzgara her gün karşılaşılabilecek sosyal durumların konuşulmasını sağlayacak hikayeler okundu ve birlikte tartışıldı.

Rüzgarı Destekleyici Erken Müdahale Adımları

- Yaşıtlarıyla, daha büyük çocuklarla **daha fazla sosyal etkileşime girebileceği çeşitli sosyal fırsatlar ve etkileşim modelleri** sağlandı.
- **Sosyal beceri içerikli ve stratejili hikayeler öğretmeni tarafından günlük tecrübelere dahil edildi.**

Öğretmeni tarafından hem sınıftaki tüm öğrenciler arasında hem de okuldaki yetişkinler arasında fikirlerin değiş tokuş edilmesi veya ifade edilmesi için, duyguların dile getirilmesi için ortamlar yaratıldı.

- **Okula gelmeyi seviyorum çünkü,.....**

**DIŐARIDA SAYILARI HİÇ DE AZIMSANMAYACAK
MİKTARDA BULUNAN**

**RÜZGAR VE ONUN GİBİ PEK ÇOK KÜÇÜK
YAŞTAKİ ÜSTÜN POTANSİYELLİ ÇOCUĞUN
FARKEDİLMESİ VE RÜZGARA VERİLEN ERKEN
MÜDAHALE DESTEĞİNİN HEPSİNE
VERİLEBİLMESİ**

